

MARTTI LUTHER JA LUTERILAINEN USKONPUHDISTUS – SAKSA, 1500-LUKU

s. 109, 122-124

Paavi ja piispat laittoivat myyntiin aneita, joilla sai anteeksi syntien hyvitystyöt.

Munkki Martti Luther kauhistui aneiden myyntiä.

Luther hakkasi aneita ja paavin valtaa vastustavat väitteet (=teesit) Wittenbergin linnankirkon oveen vuonna 1517.

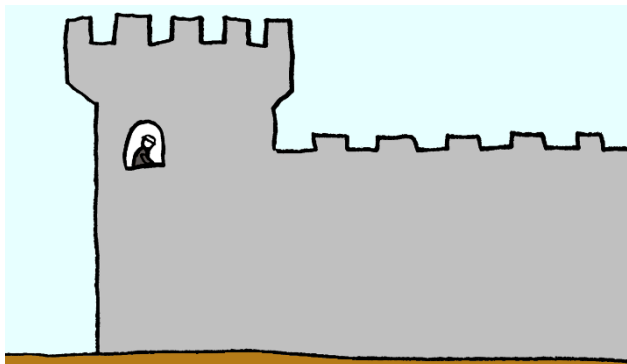
Lutherin ajatukset levisivät nopeasti ympäri Saksaa.

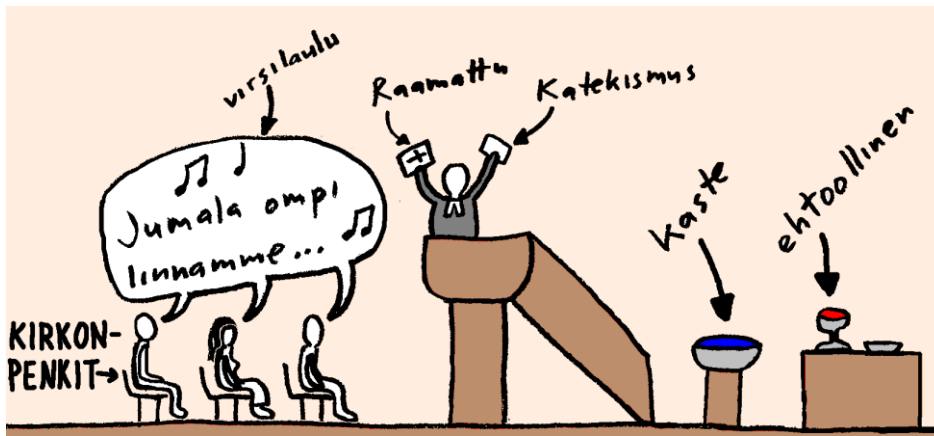
Paavi uhkasi Lutheria kirkonkirouksella.
Luther poltti panna-uhkauskirjeen
(panna=kirkonkirous).
Luther joutui kirkonkiroukseen.

Wormsin valtiopäivillä Luther selitti oppiaan.
Luther julistettiin valtionkiroukseen.

Luther "kaapattiin" turvaan Wartburgin linnaan. Siellä hän "Yrjö-ritarina" käänsi Uuden testamentin saksaksi.

Katolinen kirkko ei korjannut
vääryyksiä ja syntyi uusi,
luterilainen kirkkokunta.

↑
VAIN KAKSI
SAKRAMENTTIA
(=PYHÄÄ
TOIMITUSTA)

LUTHERIN PÄÄPERIAATTEET (JA SAMALLA PROTESTANTTISUUDEN PÄÄPERIAATTEET)

1. Ihminen pelastuu yksin uskosta,
yksin armosta ja yksin Kristuksen
tähden. (aneita ei tarvita)
2. Vain Raamattu on kirkon opin
ja elämän korkein ohje.
(paavia ei tarvita)

PROTESTANTTI =
NÄMÄ KAKSI
← PERIAATETTA
HYVÄKSYVÄ

KÄYTÄNNÖLLISET UUDISTUKSET

- A. Kansanopetus tärkeäksi
 - 📖 kaikille lukutaito
 - 📖 Katekismus joka perheeseen
 - 📖 kansankielinen Raamattu
 - 📖 saarna keskeiseksi
- B. Jumalanpalvelusuudistus
 - 📖 kansankieli, ei enää latina
 - 📖 saarna keskeiseksi
 - 📖 virsilaulu elävöittämään
- C. Luostarit suljettiin
 - ➔ munkit ja nunnat sekä papit naimisiin

USKONPUHDISTUKSEN VUOSISATA 1500-LUKU

s. 123-127

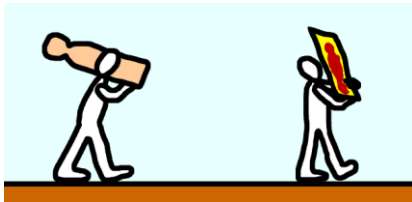
Martti Lutherin uskonpuhdistus oli aloittanut Euroopassa suuren uskonnollisen myllerryksen.

SVEITSI

Ulrich Zwingli aloitti Zürichissä tiukan uskonnollisen muutoksen.

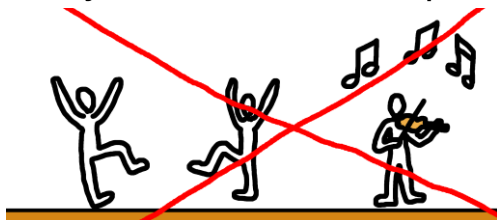
Kaikki paavilliseksi katsottu poistettiin kirkoista:

- pyhimysten patsaat pois
- kirkkojen maalaukset pois tai maalattiin päälle

Jean Calvin teki tiukan uskonpuhdistuksen Genevessä:

- tanssit ja huvitilaisuudet lopetettiin

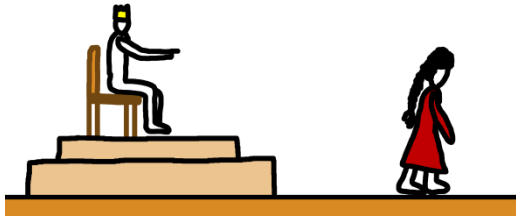
- seurakunnan vanhimmistot valvoivat tiukasti ihmisten elämää
- lopulta ihmiset kyllästyivät tiukkaan kuriin ja Jean Calvin ajettiin pois, mutta kutsuttiin kohta takaisin!

Zwinglin ja Calvinin uskonpuhdistuksista syntyi reformoitu kirkko.

ENGLANTI

Kuningas Henrik VIII (VIII = kahdeksas) halusi erota vaimostaan, mutta paavi ei antanut lupaa.

Henrik VIII irrotti Englannin kirkon paavista ja katolisesta kirkosta ja rupesi itse kirkon pääksi (ja antoi itse itselleen luvan erota vaimostaan)

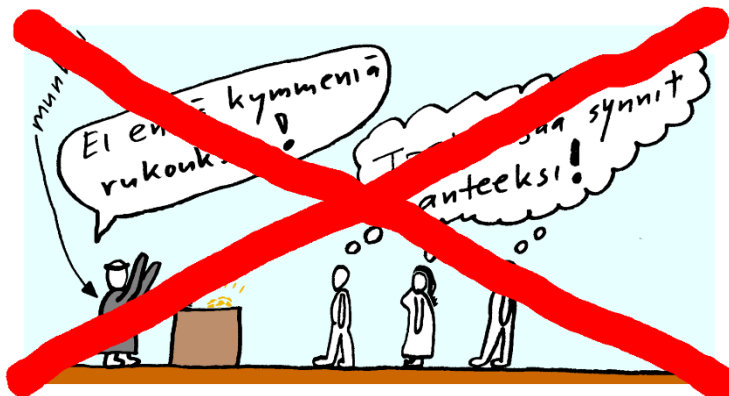

Henrik VIII otti itselleen ja valtiolle valtavat määrät kirkon rikkauksia ja maaomaisuutta.

Syntyi anglikaaninen kirkko.

VASTAUSKONPUHDISTUS

1. Katolisen kirkon uudistus
2. Väärinkäytöksen (esim. aneiden myynnin) lopettaminen

3. Katolinen kirkko pyrki valtaamaan protestanttien (KATSO LAATIKKO➔) saamia alueita takaisin itselleen.

PROTESTANTTISET KIRKKOKUNNAT:

- luterilaiset kirkot
- reformoidut kirkot
- anglikaaninen kirkko

Jesuiittamunkit olivat tärkeitä paavin aseita tässä vastaiskussa. Jesuiittaveljeskunnan perusti espanjalainen Ignatius Loyola, entinen upseeri.

Ignatius Loyola

- sai taistelussa tykin kuulan jalkaansa
- parantuessaan luki pyhimyslegendoja
- päätti pyhittää elämänsä toimintaan paavin ja katolisen kirkon puolesta

1600-LUKU - USKONSOTIA JA SUVAITSEMATTOMUUTTA

s. 123

1600-luvulla monen sodan yksi syy oli erilaiset uskonkäsitykset.

Ihmiset uskoivat noitiin → noitavainot.

Luterilainen kirkko opetti kansan lukemaan.
Ja piti osata ulkoa katekismusta

Katekismus
= pieni kristinuskon
perusoppikirja

→ kristillisyyys kansan päähän

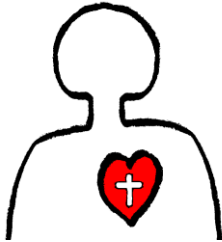

1700-LUKU – PIETISMI JA VALISTUS

Ei oppikirjassa.

Pietismi korosti henkilökohtaista uskoa.

→ usko on sydämen asia

Valistus = järjen ja suvaitsevaisuuden korostus.

Taustalla tieteen kehitys 1600-luvulta alkaen.

Esimerkiksi

Isaac Newton → painovoima

spektri

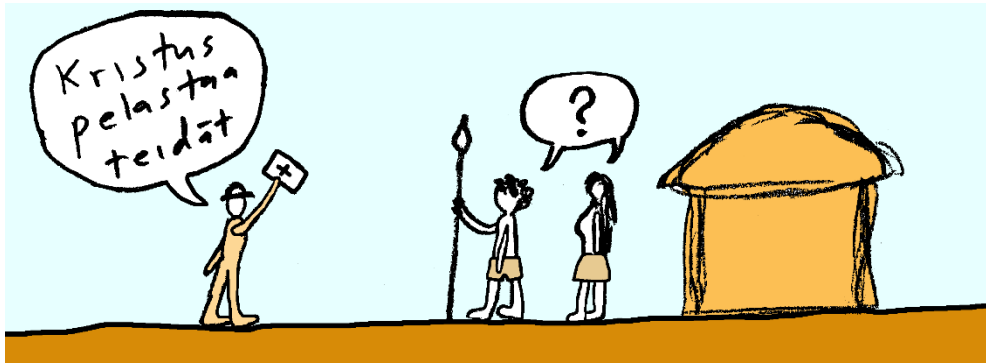
Valistukseen liittyi usein myös kirkon ja papiston arvostelu.

1800-LUKU

- maailmanlaajuisesti lähetystyön vuosisata
- Euroopassa teollistuminen ja kaupungistuminen

s. 95

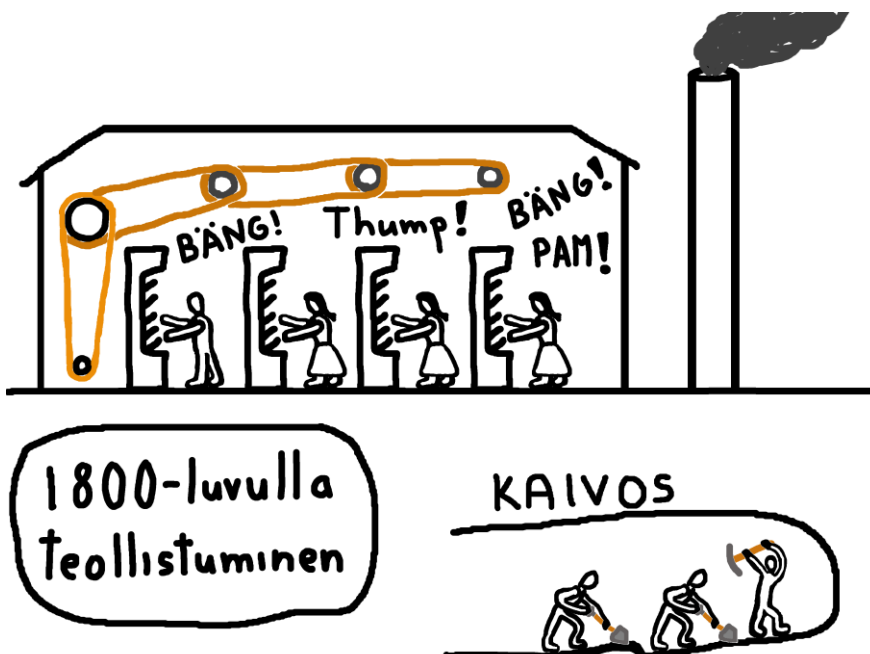
Lähetystyö Afrikkaan.

LÄHETYSTYÖN KOLMIJAKO:

1. Kristinuskon julistus
2. Terveystenhoito ja sairaiden hoito
3. Opetus
myös kirjakielten synty Raamatun
kääntämisen yhteydessä

Euroopassa teollistuminen:

PELASTUSARMEIJAN SYNTY 1800-LUVULLA

s. 128

1800-luvun Lontoon slummeissa viina vei monet miehet. Lapset leikkivät roskakasoissa, joissa oli hiiriä ja rottia. Monille naisille seksin myynti oli ainoa toimeentulo.

William Booth yritti kertoa slummien asukkaille Jumalasta – ei onnistunut. Vanhat keinot eivät tepsineet.

William ja Catherine Booth perustivat Pelastusarmeijan tavoittamaan slummien asukkaita. Musiikki on tärkeässä roolissa. Pelastusarmeija käyttää univormuja. Vakituiset työntekijät ovat upseereita ja vapaaehtoiset pelastussotilaita.

Pelastusarmeijan tunnus on SSS. SSS = soppaa, saippuaa, sielunhoitoa. Englanniksi SSS = soup, soap, salvation.

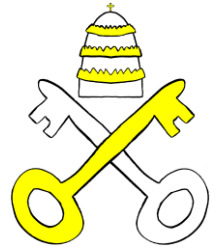
KATOLINEN KIRKKO JA KRISTILLISYYS

s. 110-115 (Ei "Sääntökunnat ja luostarit sivu" 114-115)

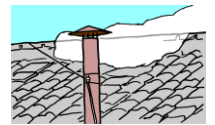
- maailman suurin kristillinen kirkkokunta. Noin 1,25 miljardia kannattajaa. Läntisen kristinuskon päähaara.
- oikea nimi on Roomalaiskatolinen kirkko
- ehdoton valtakirkko mm. Puolassa, Irlannissa ja Etelä-Euroopassa, Keski- ja Etelä-Amerikassa sekä Filippiineillä
- paavi johdossa. Vatikaanivaltio Roomassa Italiassa.
- erityispiirteitä:
 - Neitsyt Marian ja muiden pyhimysten kunnioitus
 - nunna- ja munkkijärjestöjen suuri merkitys mm. opetuksessa ja auttamistyössä
 - seitsemän sakramenttia
 - papit ja piispat miehiä. Heidän tulee olla naimattomia.
 - pyhäinjäännökset keskeisiä (esim. pyhimysten luiden tai vaatteiden kappaleita)
- Suomessa katolinen kirkko on pieni:
 - Tampereella lähin kirkkorakennus
 - Helsingissä pääkirkko
 - monet maahanmuuttajat ovat katolilaisia kristittyjä

Paavi johdossa

Paavin vaakuna

Valkoinen savu ilmoittaa, että uusi paavi on valittu

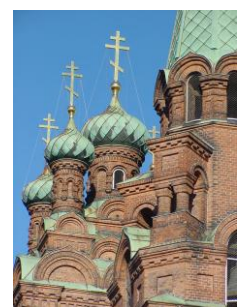

Kirkonkellot soivat – uusi paavi on valittu!

ORTODOKSINEN KIRKKO JA KRISTILLISYYS

s. 116-121

- itäinen kristinuskon päähaara, Venäläinen risti:
varsinkin Venäjällä ja Itä-Euroopassa (Itä-Suomessa)
- kansankirkko Suomessa ev.lut. kirkon ohella
- erityispiirteitä:
 - Jumalanäidin (Marian) ja muiden pyhien kunnioitus
 - ikonit (≈ikkuna taivaaseen)
 - ikoniseinä erottaa alttarin muusta kirkkotilasta
 - tuohuskynttilä (mehiläisvahasta)
 - kirkkojen torneissa liekin muoto ("sipulikupoli")

Liekkikupolit

Jumalanäiti Maria ja Jeesus-lapsi -ikoni

- kirkossa seistään. Ei urkuja – vain ihmisen laulu, kuoro on tärkeä.
- seitsemän sakramenttia
- papit ja piispat miehiä. Pappi saa olla naimisissa, piispa ei.
- pääsiäisen keskeisyys
- ristisaatot ja vedenpyhitykset
- kripari eli kristinoppikoulu 15-vuotiaille

Tuohuskynttilöitä

- Suomessa kaksi luostaria:
 - Uuden Valamon munkkiluostari Heinävedellä Savossa ottaa vastaan turisteja ja kurssilaisia
 - Lintulan nunnaluostarissa keskitytään luostarielämään

VAPAAT SUUNNAT, varsinkin helluntailaisuus / Helluntaikirkko

s. 129-131

1. YHTEISET PIIRTEET

- vapaat valtiosta, eivät hyväksy kansankirkollisuutta
- henkilökohtainen usko – uskoontulo
- seurakunta koostuu vain uskovista
- seurakuntaan liitytään uskovien upotuskasteella (ei lapsikastetta)
- aktiivinen evankeliointi = evankeliumin kertominen muille

2. HELLUNTAILAISUUS / HELLUNTAIKIRKKO

- Pyhän Hengen vaikutus keskeistä:
 - kielilläpuhuminen (hurmoskieltä)
 - rukoillaan sairaiden puolesta
- armolahjat (=karismat) ovat tärkeitä, mm. kielilläpuhuminen
- seurakuntaa johtaa vanhimmisto, jossa voi olla sekä miehiä että naisia
- helluntaipäivänä Pyhä Henki vuodatettiin Jeesuksen opetuslapsiin → kielilläpuhuminen. Tästä tulee liikkeen nimi.
- syntyi 1900-luvun alussa Los Angelesissa, USA:ssa
- maailman nopeimmin leviävä uskonnollinen liike
- erittäin aktiivinen lähetystyö ja sosiaalinen auttamistyö

Ylistystä

Suomen
helluntaikirkon
tunnus.
Kyyhkynen on
Pyhän Hengen
tunnus.

Eurooppa

- koko manner on pääasiassa kristillinen
- Puola ja Irlanti ovat Euroopan kristillisimmät maat
- joissain maissa voidaan puhua jo jälkikristillisestä ajasta, eli kristinuskon asema heikkenee (esim. Viro)
- kulttuurikristillisuus = monet sanovat olevansa kristittyjä, vaikka eivät noudata kristillisiä perinteitä ja eivät ehkä edes usko Jumalaan.
Kirkkojen toimitukset ovat yleensä yhteys kirkkoon (lasten kaste, vihkiminen kirkossa ym.).

Pohjois-Amerikka

- koko manner on pääasiassa kristillinen
- kristinuskon asema on vahva, esim. USA:n vaaleissa kristilliset teemat ovat tärkeitä

Etelä-Amerikka

- koko manner on pääasiassa kristillinen
- katolinen kirkko on perinteinen pääkirkko
- USA:sta levinnyt paljon karismaattisia ja protestanttisia kirkkokuntia

Afrikka

- Egyptin ja Etiopian koptikirkot ovat ikivanhoja
- muihin Afrikan maihin kristinusko on levinnyt lähetystyön avulla.
Varsinkin Keski- ja Etelä-Afrikassa kristittyjä on paljon, usein enemmistö.
- lähetystyön yhteydessä kirjakielten kehittäminen, lukemaan opettaminen, terveydenhoito ja kehitysyhteistyö ovat tärkeitä
- paljon pieniä kirkkokuntia ja riippumattomia seurakuntia, monet niistä helluntailais-karismaattisia

Aasia

- Aasian ainoa kristitty maa on Filippiinit
- kristillistä lähetystyötä tehdään monessa maassa. Parhaat tulokset on saatu Etelä-Koreassa ja Kiinassa, joissa on paljon kristittyjä.
- kristityillä ei ole täyttä vapautta harjoittaa uskontoaan varsinkaan muslimimaissa ja Intiassa (kastittomia kristinuskoon kääntyneitä vainotaan)